

წარსული დროის ვარიანტული მნიშვნელობების რეალიზება

ინგლისურ ენაში

ნინო ოყრეშიძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail: nino.pkreshidze@atsu.edu.ge

<https://doi.org/10.52340/lac.2023.11>

ინგლისურ ენაში წარსული დრო ძლიერი გრამატიკული კატეგორიაა. იგი ასპექტ-დროის ოთხი ფორმით რეალიზდება: *Simple Past, Past Continuous, Past Perfect* და *Past Perfect Continuous*. სტატიაში განხილულია წარსული დროის შინაარსის გადმოცემის შემდეგი ვარიანტული მნიშვნელობები: ცალკეული მოქმედების წარსული, თანაფარდობითი წარსული, პროსპექტული, ექსკლუზიური და ინკლუზიური.

სტატიაში განხილულია წარსული დროის კომპოზიციურ-სტილისტური ფუნქციები და მათი ძირითადი მახასიათებლები. ფუნქციების გამოყოფა ხდება კომპოზიციური ნიშნით. ფუნქცია ეს არის როლი, რომელიც დაკისრებული აქვს მოცემულ ენობრივ ერთეულს საუბრისას. კომპოზიციურ-სტილისტური ფუნქციების გამოყენება, როგორცაა: თხრობითი, აღწერილობითი, დრამატული, რეტროსპექტული და რეზულტატური - დამახასიათებელია წარსული დროის ამსახველი ტექსტებისათვის.

მხატვრული ლიტერატურიდან მოყვანილი მაგალითების მრავალფეროვნება კი მოწმობს კომპოზიციურ-სტილისტურ ფუნქციათა გამოყენების დიდ მნიშვნელობას.

წარსული დრო საკმაოდ ძლიერი გრამატიკული კატეგორიაა, იგი მაღალი სემანტიკური პოტენციალის მქონეა. სტატიაში განხილულია წარსული დროის შინაარსის გადმოცემის საშუალებების მრავალფეროვნება ცხადყოფს ყოველივეს.

საკვანძო სიტყვები: ცალკეული მოქმედების წარსული, თანაფარდობითი წარსული, პროსპექტული, ექსკლუზიური და ინკლუზიური.

ნაშრომის შესავალ ნაწილში საუბარია ზოგადად წარსული დროის სემანტიკურ თავისებურებებზე. ეს დრო უპირისპირდება ინგლისური ენის ყველა დანარჩენ დროის ფორმას. აღნიშნული დროის პარადიგმული მნიშვნელობა საუბრის მომენტთან წინამავლობაა. ზმნის ფორმა წარსულ დროში გამოხატავს იმას, რაც უკვე მოხდა

წარსულში და დასრულდა, მას კავშირი არა აქვს ახლანდელთან. აქედან გამომდინარეობს მისი ფორმებისათვის დამახასიათებელი დომინანტური ნიშნები.

ნაშრომის ძირითად ნაწილში საუბარია მის სამეცნიერო სიახლესა და აქტუალობაზე, რაც განპირობებულია შემდეგი ფაქტორებით:

1. წარსული დრო როგორც ტემპორალობის ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორიიდან გამოყოფილი ერთი სუბკატეგორია, წარმოადგენს ენებს შორის შესაპირისპირებელ ობიექტს. წარმოდგენილი ნაშრომი აქტუალურია იმდენად, რამდენადაც იგი შეისწავლის აღნიშნული დროის ფუნქციურ-სემანტიკურ კატეგორიას და ამ დროის შინაარსის გადმოცემის საშუალებებს ინგლისურ ენაში.

2. ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორიების შესწავლას მრავალი თეორიული და პრაქტიკული გამოკვლევა მიეძღვნა, თუმცა აღნიშნული მოვლენის კვლევა ლინგვისტურ ლიტერატურაში მაინც არ არის ამომწურავი. ამიტომ ყოველი ახალი შრომა, რომელიც მიმართულია კვლევის ამ მეთოდის სრულყოფისაკენ ვფიქრობ რომ აქტუალურია.

ნაშრომის მიზანია:

1. წარსული დროის ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორიის შესწავლა, მისი კომპოზიციურ-სტილისტური პოტენციალის განსაზღვრა.

2. წარსული დროის შინაარსის გადმოცემის საშუალებების განსაზღვრა. სტატიაში განხილულია წარსული დროის შინაარსის გადმოცემის საშუალებები როგორცა **ცალკეული მოქმედების წარსული, თანაფარდობითი, მრავალგზისი, პროსპექტული, ექსკლუზიური და ინკლუზიური.** ასევე განხილულა წარსული დროის კომპოზიციურ-სტილისტური ფუნქციები და მათი თავისებურებები. ა. შანიძე აღნიშნავს, რომ „ქართულში არ არის რამდენიმე ნამყო, არამედ არსებობს წარსული დროის გადმოცემის ფორმები: აშენებდა, აშენა, უშენებია, ეშენებინა - ყველა ერთია დროის კატეგორიის თვალსაზრისით. (შანიძე 1973:156).¹ წარსული დროის ვარიანტული მნიშვნელობა საუბრის მომენტთან არაერთდროულობაა. ამ დროითი ფორმით გადმოცემული მოქმედება უკავშირდება უკვე მომხდარ, გასულ ფაქტს, რომელსაც კავშირი არა აქვს ახლანდელ დროსთან.

წარსული დრო თავისი საერთო გრამატიკული სემანტიკიდან გამომდინარე ინგლისურ ენაში აშკარად უპირისპირდება ყველა დანარჩენ დროის ფორმას.

¹ შანიძე, აკაკი. „ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები“. (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 1973), 156

ინგლისურ ენაში წარსული დრო ასპექტ-დროის ოთხი მწკრივითაა წარმოდგენილი: მარტივი წარსული (Past Simple), წარსული განგრძობითი (Past Continuous), წარსული სრული (Past Perfect), წარსული სრული-განგრძობითი (Past Perfect Continuous). აქვე უნდა შევხებით წარსული დროის ტემპორალურ-ასპექტურ ვარიანტებს.

1. **ცალკეული მოქმედების წარსული** - ამ დროის ერთ-ერთი ვარიანტული მნიშვნელობათაგანია. მისი როლი წარსული დროის საორიენტაციო ღერძის ვექტორული ნულის ჩართვაა მოქმედების განფენილობაში. ინგლისურ ენაში იგი გადმოიცემა ორი მწკრივით - წარსული მარტივითა და წარსული განგრძობითით. მაგალითად:

Yesterday afternoon, a tall, thin old man with a wooden leg and only one eye **came across** the garden from Melanie's house. (M. Mitchell, *Gone with the Wind*)

We **were talking** softly out of the balcony. The moon was supposed to rise but there was a mist over the town and it didn't come up and a little while it started to drizzle and we came in. (E. Hemingway, *A Farewell to Arms*).

რაც შეეხება ცალკეული მოქმედების წარსულ განგრძობითს (Past Continuous), იგი მოქმედების წარსულზე განკუთვნიების ტემპორალურ ნიშნებზეა დაფუძნებული. ეს გრამატიკული ფორმა აღნიშნული მნიშვნელობით გამოიყენება ცალკეულ, მოქმედებათა გადმოსაცემად. ამგვარად, ცალკეული მოქმედება წარსული დროის ის ვარიანტული მნიშვნელობაა, რომელიც სხვადასხვა ხანგრძლივობის პროცესს გამოხატავს. ინგლისურ ენაში იგი ასპექტ-დროის ორი მწკრივის - მარტივი წარსულის (Simple Past) და წარსული განგრძობითის (Past Continuous) საშუალებით რეალიზდება.

2. **თანაფარდობითი წარსულის მნიშვნელობა** უმთავრესად თხრობისას გამოიყენება. მხატვრულ ტექსტში მას წამყვანი როლი აკისრია. ინგლისურ ენაში იგი მხოლოდ წარსული მარტივით გადმოიცემა.²

3. **მრავალგზისობა** - მარტივი წარსულის, წარსული განგრძობითის, წარსული პერფექტის და პერფექტ-განგრძობითის ვარიანტული მნიშვნელობაა. მრავალგზისი მარტივი წარსული მიუთითებს მოქმედების სიხშირეზე, ციკლურ მოქმედებათა

² ოყრეშიძე, ნინო. სადისერტაციო ნაშრომი - „წარსული დროის კომპოზიციურ-სტილისტური ფუნქციები ინგლისურ და ქართულ ენებში“. (ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, 2010), 63.

გამოხატვაზე. ეს მნიშვნელობა განსაკუთრებით მაშინ წარმოჩინდება, როცა გრამატიკული ფორმა ითავსებს ისეთ ლექსიკურ საშუალებებს, როგორიცაა: **often, each time, sometimes, every day, whenever**. მაგალითად:

Each time she **came** to see the doctor the hotel keeper's wife and a little more freely and after an hour or two in his presence **went down** feeling renewed and strengthened. (Sh. Anderson, Death)

The rain **was constantly slacking** and we were moving along. (E. Hemingway, A Farewell to Arms)

მრავალგზისი მარტივი წარსულის რეალიზაციისათვის ხელსაყრელი კონტექსტია საჭირო, კერძოდ კი მრავალგზისობის გამომხატველი ლექსიკური საშუალებები, რომლებიც ზმნის მიერ გამოხატული მოქმედების მრავალგზის ხასიათს განსაზღვრავენ. ინგლისურ ენაში არ არის ზმნის ფორმა, რომელიც ლექსიკური საშუალებების გარეშე გადმოცემდეს მოქმედების მრავალგზის ხასიათს.

4. პროსპექტულობის - უახლოესი მომავალი მოქმედების გადმოსაცემად ინგლისურ ენაში წარსული განგრძობითი ფორმის გამოყენება საკმაოდ გავრცელებული მოვლენაა:

It was nearly bedtime and when they awoke next morning land would be in sight. Since some of the passengers **were leaving** the ship **next day** at Pago-Pago they had had a little dance that evening and in his ears hammered still the harsh notes of the mechanical piano. (W.S. Maugham, Theatre)

პროსპექტული წარსული განგრძობითის რეალიზაციისათვის ხელსაყრელი კონტექსტია საჭირო. კერძოდ, მოძრაობის აღმნიშვნელი ზმნები და პოზიტიური დროის აღმნიშვნელი ისეთი საშუალებები, როგორიცაა: soon, the next day და ა.შ.

5. ექსკლუზიურობა- წარსული პერფექტისა და წარსული პერფექტ-განგრძობითის ძირითადი ტემპორალურ-ასპექტური ვარიანტია.

As soon as they **had regained** strength, they stood up, joined hands again and continued slowly on their way. (Th. Hardy, Tess of the D'ubervilles)

მისი ძირითადი კატეგორიული ნიშანი არის მოქმედების წინამავლობა და მასთან მიმართებაა. წინამავლობის მნიშვნელობა გრამატიკულადაა წარმოდგენილი თვით ფორმაში. რაც შეეხება, პერფექტ-განგრძობითის ფორმას, იგი წარსული პერფექტისაგან განსხვავებით პროცესუალობის მნიშვნელობის მატარებელიცაა.

6. ინკლუზიური³ - მნიშვნელობა აღნიშნავს მოქმედებას, რომელიც ჯერ კიდევ წარსულის მომენტამდეა დაწყებული და წარსულის მომენტსაც მოიცავს. იგი გადმოიცემა წარსული პერფექტისა და წარსული პერფექტ-განგრძობითის ფორმებით.

I had been dreaming about wrapping bread in colored Filmex. I had dreamed a full-page soared in a national magazine. (ibid)

ინკლუზიური წარსული პერფექტის რეალიზაციისათვის ხელსაყრელი კონტექსტია საჭირო: 1. უზღვრადი ან ორმაგი ასპექტური ბუნების ზმნები. 2. გარემოებითი სიტყვები, როგორცაა: for the first time, since, since Monday და ა.შ. და ასევე სიტყვები, რომლებიც მოქმედების ან მდგომარეობის ხანგრძლივობას გადმოცემენ: for a long time, long since და ა.შ.

7. რეზულტატურ - მნიშვნელობას ინგლისურ ენაში პერფექტული დროის ფორმები გადმოგვცემს. ისინი გამოხატავენ მიზეზ-შედეგობრივ კავშირებს. მაგალითად:

No one knew better than I what you **had gone** through and I wanted to stop fighting and let me fight for you. I wanted you to play; play like a child – for you always had been a child. (M. Mitchell, Gone with the Wind)

ზემოთ მოცემული თითოეული ვარიანტული მნიშვნელობის განხილვის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ, რომ ისინი დიდ როლს ასრულებენ ტექსტის შინაარსის აგებაში და განსაზღვრულ ამოცანას ემსახურებიან ტექსტის შიგა ლინგვისტური მიმართებების დადგენაში. **მარტივი წარსული, წარსული განგრძობითი, წარსული პერფექტი, წარსული პერფექტ-განგრძობითი მწკრივების კლასიფიკაციის მიხედვით შეგვიძლია დავადგინოთ მათი კომპოზიციურ-სტილისტური პოტენციალი.** მხატვრული ლიტერატურიდან მოყვანილი მაგალითების მრავალფეროვნება კი მოწმობს კომპოზიციურ-სტილისტურ ფუნქციათა გამოყენების დიდ მნიშვნელობას.

დასკვნის სახით კი შეგვიძლია ვთქვათ, რომ წარსული დრო საკმაოდ ძლიერი გრამატიკული კატეგორიაა. მისი მრავალფეროვანი ვარიანტული მნიშვნელობები ასპექტ-დროის ოთხი ფორმით გადმოიცემა. ეს დრო მაღალი სემანტიკური პოტენციალის მქონეა. სტატიაში განხილული წარსული დროის შინაარსის გადმოცემის საშუალებების მრავალფეროვნება ნათლად გამოავლენს აღნიშნული

³ მეგრელიშვილი მადონა. „ზმნის ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორია ინგლისურ ენაში“ (თბილისი, 1986), 150-152.

დროის მნიშვნელობას, როგორც გრამატიკული, ასევე მხატვრულ ტექსტებში მისი გამოყენების კუთხით.

ლიტერატურა:

1. მეგრელიშვილი, მ. *ზმნის ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორია ინგლისურ ენაში*. თბილისი, (1986, 150-152).
2. J. I. Bybee, *The Semantic Development of Past Tense Modals in English*.(University of New Mexico, 514-515), <https://www.unm.edu>
3. Bull, W.E. *Time, Tense and the Verb. A Study in Theoretical Linguistics with particular attention*. (Los Angeles: University of California Press, vol.19, 1980, 51-52)
4. Hardy, Th. "*Tess of the D'Urbervilles*". (Penguin Books, 1989, 120-125)
5. Hemingway, E. "*A Farewell to Arms*", (Moscow, 1961, 200-201)
6. Maugham, W.S. "*Theatre*". (Moscow, 1998, 98-99)
7. Mitchell, M. "*Gone with the Wind*". (Moscow, 1954, 65-70)
8. Wilde, O. "*The Picture of Dorian Gray*", (Moscow, 1979, 130-132)
9. ოყრეშიძე, ნინო - სადისერტაციო ნაშრომი „წარსული დროის კომპოზიციურ-სტილისტური ფუნქციები ინგლისურსა და ქართულ ენებში.“ <https://atsu.edu.ge>

Nino Okreshidze

Akaki Tsereteli State University

Variant Meaning Realization of Past Tense in English Language

Abstract

Past Tense is a strong grammatical category. It is realized by four aspect-tense forms: Simple Past, Past Continuous, Past Perfect and Past Perfect Continuous. The following **temporal-aspect variants** of the past tense are discussed in the article: Past Tense of a Separate Action, Correlative Past, Iterative Past, Prospective, Exclusive and Inclusive.

The compositional and stylistic functions and their characteristics are also discussed in the article. The variants of the verbal forms are defined according to their compositional - stylistic functions such

as: narrative, descriptive, dramatic, retrospective and consequent. All the above-mentioned functions are characteristic features of the texts which are given in the past tense.

Each variant meaning has its specific role to frame the content and helps to state the inner linguistic relations inside the text. According to the classification of Simple Past, Past Continuous, Past Perfect and Past Perfect Continuous, we can state their compositional and stylistic potential. The qualitative description of the subject, the creation of the additional time sphere, representation of consequent, retrospective and prospective functions.

რეცენზენტი: პროფესორი მანანა ღარიბაშვილი